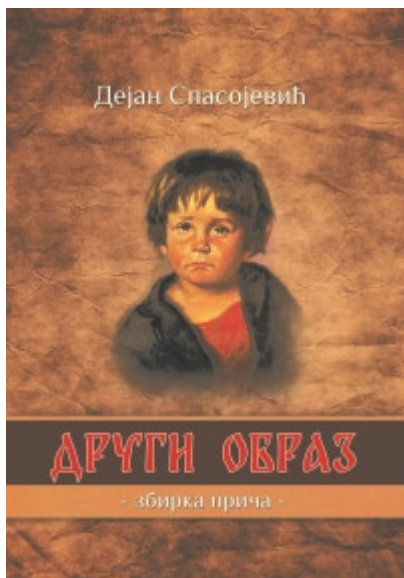

Приказ – Миомир Мулинковић

ПРИПОВЕДАЊЕ ДЕЈАНА СПАСОЈЕВИЋА

Књига *Други образ* Дејана Спасојевића оставља утисак комплексне књижевне форме – типолошки, жанровски и структурално. Предметни слој литерарних текстова профилисан је различитим техникама приповедања – од личних исповести наративно медитативних

дијалošких и монолошких исказа, до рефлексивних модела и полемичких форми о духовним и материјалним устројствима света. Радња и догађаји су, углавном, ситуирани на просторима Републике Српске, а каткад и на просторима ширих географских релација, када писац, пратећи судбину својих јунака, искорачи из регионалних и завичај-

них оквира. Оскудне и још увек немирне послератне године, на размеђи двају миленија, су временски оквир у коме писац прати индивидуалне и колективне судбине људи, који се у непрестаној борби за изворима живота, руководе принципима етичких норми и божијих заповести, али и оних који се у тој борби служе беспризорним

методама, изван свега што је хумано и људско, не поштујући при том писана ни неписана правила друштва у коме живе.

Са становишта жанровске класификације, структура књиге је хетерогена; њену садржину чине књижевни текстови анегдотског и новелистичког типа, неколико приповедних форми и реторичких трактата, цртица и афоризама. Ма колико жанровски разноврсна, књига је тематски и идејно компонована у кохерентну тематску и идејну целину, оснажену заветним хуманистичким порукама, које се могу схватити као опомена будућим генерацијама да не понављају грешке предака и старијих савременика. У кратком уводном трактату *О нама*, писац је тематски маркирао своје погледе на свет и друштво у коме живи. Тај свет је „стална борба супротности, скоро неспојивих елемената које чине декор наше стварности, систем вриједности“. У даљем следу прозних модела он нуди обиље занимљивих фрагмената, лирских записа и рефлексивних исказа у којима каткад духовито, али сасвим одговорно региструје различите догађаје и судбине људи након ратова деведесетих година двадесетог века. При том настоји да са истом пажњом опсервира свакодневна, наоко безначајна збивања, и крупне, па чак и егзистенцијалне догађаје и појаве.

Неминовна и погубна последица рата је смрт вољених, пустош и сиромаштво које је рат оставио за собом. Многи су морали да оду далеко од завичаја и домовине, да нађу уточиште у некој далекој земљи. У туђем свету су могли све надоместити, али им је у души остала празнина, болни ожиљци рата, завичајна чежња и туга

због расанка са родбином, пријатељима и драгим местима. Прича Исповијест илустративног говори о томе. У елегичном тону писац је насликао судбину двојице браће, од којих је један пошао у свет да обезбеди егзистенцију породице, а други остао у завичају, да се бори у вртлогу сурове реалности, али како није одолео искушењима тешке свакодневице, решио је да свој мир потражи у духовном амбијенту једног манастира. За разлику од оних који су се определили за частан живот, неки јунаци као у причи Билови дани, своју борбу за опстанак воде нечасним средствима, не обазирући се на невоље које причињавају околини и другим људима. Богатство које је главни јунак стекао на несрећама других на крају бива његово проклетство и казна за учињена недела. У ватреној стихији планула му је кућа, али је портрет Ван Гога остао недирнут. У том детаљу садржана је јасна порука приче – лажне вредности су кратког даха, а истинске вредности одолевају како времену, тако и другим недаћама.

„Најгори су они што нису свјесни тога, а мисле да знају све и могу све, и да им све то заслужено припада“, каже на једном месту писац, у намери да подигне свест својих јунака, да их оплемени духом слоге и братског разумевања, да им прочисти душу и ослободи лажних заблуда о људској моћи која почива искључиво на материјалним добрима, или на степену освојене власти над другим људима. Моћ човека и његова супериорност над другим бићима, па донекле и над природом, заснива се пре свега на његовој духовности, на вери у надземаљску силу која је оличена у самом Богу, врховном владоацу света. Неке његове приче мартирају

хришћанску мисао да се вечност може залужити само скромношћу, вером у Бога и прихватањем неприкосновених закона природе и њених непредвидивих ћуди и појава. *Прича Други образ* по којој је цела књига добила наслов, израз је ауторовог погледа да је окретање другог образа неразумним и непоћудним појединцима, човекова победа а не пораз, израз његове духовне надмоћи и зрелости, упућене безобзирним и суровим људима, у нади да се замисле над својим поступцима, да нађу спас у вери и да заволе Бога. Скептицима који сумњају у божију промисао и само постојање Бога, рећи ће да се многе ствари не виде, али ипак постоје. Сила постоји и кад се не види, поента је и порука онима који се не кају и не боје због учињених недела. И у осталим причама писац апелује на свест и савест људи који би мењали устројство света, да прво почну од себе и да кажу: „Свијет ће бити бољи, ако ја будем бољи“.

О људима који су задужили српски народ и тако обезбедили вечност, Спасојевић размишља у тексту *Тројица за вечност*, чија садржина и форма више припадају жанру медитативно-есејистичких профила, но било којој врсти класичне приповедне прозе. Међу великанима који су дали немерљив допринос своје народу, посебно маркира три велика стуба у области опште културе, уметности и науке. То су Свети Сава, Никола Тесла и Петар Петровић Његош. Сава је испред свих великана, јер је својим делима васпоставио српски народ, одредио му смернице будућности и научио га како да опстане на ветрометини Балкана, између истока и запада. Никола Тесла је својим изумима просветлио српски род и омогућио целом човечанству да направи џиновски искорак

у развојним токовима људске цивилизације. Његош је дубокоумним размишљањима о свету и људском постојању изрекао моралне обрасце који излазе из оквира његовог времена и улазе у сферу свеопштих и свевремених порука и истина..

Спасојевић своје јунаке посматра са дистанце и будно прати промене у њиховим навикама, понашању и схватањима живота. Актери његових прича представљају широк регистар различитих карактера, од оних који свој живот виде у непрестаној борби против зла и часно одолевају искушењима егзистенције — до оних који, опседнути богатством, или славом, не бирају средства ни начине до остварења нељудских циљева. Иако су настале на изворима завичајних тема, назначене приче, оснажене афористичким конструкцијама, слојевитошћу тема и порука, каткад излазе из регионалних оквира и досежу ниво трајних хуманистичких вредности и порука. Стилски исказ Спасојевићевог приповедања је изворан и течан, инторан јасним, топлим звуцима фолклора из усмене традиције. Таквим опредељењем он лако обара међе између колоквијалног и књижевног говора и на најбољи начин придобија широки читалачки аудиторијум различитих образовних нивоа и читалачких афинитета.